

потребуєш ти. Не заперечуватиму – в Дартмуті ти навчишся грати за правилами системи, навчишся приховувати свій біль і збентеження. Ти навчишся думати так, як хоче твій бос (і про те, чого він хоче), одягатись, як хоче бос, цінувати те, що бос хоче, щоб ти цінувала. Ти навчишся думати, що це все – твоя ідея. Ця наука Дартмута дуже тонка – ти й незчуєшся, що відбувається.

Першою ознакою змін буде, коли ти раптом усвідомиш, наскільки ніяково тобі за твоїх батьків. Наскільки тобі хочеться, щоб вони зникли з твого життя.

Дартмутський університет має справу лише з вигаданими проблемами – нічого реального. Там дуже любляють метод ситуативних досліджень: це та частина системи, за допомогою якої її прихильників переконали, що практичного можна навчити через імітацію. Трішки цього не пошкодить, але багато – геть намарне: так у тебе виникне хибна впевненість, що складні проблеми можна залагодити таким способом так само, як поремонтувати машину – однак якщо ти спробуєш вписати людей у абстрактні спрощення цієї методики, то побачиш, що їх доведеться змушувати коритися теорії. Але іноді вони чинять спротив. Ірак, Афганістан, Судан – ось подарунки науково-дослідницької методики, що не піддаються розв'язанню за методом.

У 17 років тобі потрібен спосіб вимірювання поступу твоєї освіти. Я запропоную вісім показників, а ти скажеш мені, на якому етапі твоя справжня освіта.

Показчик справжнього навчання дідуся Джона

- 1. Знання себе.** Це найбільша винагорода. Без нього ти втрапиш себе і зазнаватимеш невдачі за невдачею. Дотепер ти мала б себе достатньо проаналізувати, щоб знати свій характер: його схильності, сильні й слабкі сторони, благословення, прокляття. Наскільки школа допомогла в його формуванні?
- 2. Спостереження.** Твоя здатність до спостереження в будь-якій ситуації має бути гостра, наче бритва; за власною волею ти маєш бути здатна функціонувати, як об'єктивна камера/диктофон, що всотує точні дані для подальшого аналізу. Чи можеш ти «читати» первинні документи та зображення з конкретного часу й місця? Чи, може, тобі доводиться покладатися на чужі слова, шукаючи їхнього значення?

3. **Зворотний зв'язок.** Тебе ретельно готували збирати інформацію про себе з реакцій інших і сигналів середовища? Тобі складно сприймати критику й оцінювати, чи вона вартісна? Якщо ти покладешся на результати тестів і оцінки вчителів як на провідну зорю, на тебе чекає справжній шок, коли відкриєш розбіжності між тим, що тебе навчили думати, та реальністю.
4. **Аналіз.** Чи можеш ти взяти нову проблему, розбити її на структурні та процедурні елементи, виміряти співвідношення між ними, висувати основні зовнішні впливи – і зробити це все без фахової допомоги?
5. **Співпереживання.** Чи навчилася ти ставати на місце інших? Чи можеш за власним бажанням стати хамелеоном? Чи, може, ти в пастці власної товстошкірості, як це властиво дрібноті? Чи можеш ти вписатися в будь-яку групу, навіть групу ворогів, на свій вибір входячи до неї або виходячи з неї й разом з тим залишаючись собою?
6. **Висловлення.** Чи маєш ти власний голос? Чи можеш доносити його чітко, сильно на письмі й усно та в конкретному стилі? Без цього тобі складно буде знаходити союзників, і найімовірніше, що тебе поглине хтось, спроможний ліпше висловлюватися.
7. **Судження.** Чи можеш ти оцінювати безпристрасно? Чи можеш бачить фальш наскрізь? Суспільство, в яке ти входиш, – це королівство кривих дзеркал; дуже мало з того, що ти бачиш, і мало хто з тих, кого зустрічаєш, є тим, чим здається. Чи були в тебе можливості розвинути судження і випробувати їх?
8. **Принесення користі.** Чи приносиш ти користь у кожних взаєминах, у кожному гурті, частиною якого ти є? Чи знаєш ти взагалі, що це означає? Якщо ти не вартуєш нічого для інших, то ти справді безвартісна. Так сказав Курт Воннегут у романі *«Бійня номер п'ять»*, якщо не помиляюся.

Можна продовжувати, але для початку цього досить. Перелічених властивостей не поліпшити, тиняючись університетом і отримуючи «відмінно».

Зараз ти у пастці лабіринту, зведеного минулими поколіннями, як і весь наш народ. Ми в плутанці, з якої школа не допомагає втекти. Школа не здатна посилити ту ослаблену націю, яку ти успадковуєш. Дозволь показати тобі, чому саме: